

درآمدی بر

بنیادهای حقوق اساسی و نظام‌های سیاسی

محمد امامی

عضو هیأت علمی دانشگاه شیراز

سید نصرالله... موسوی

مدرس دانشگاه

شابک	: 978-622-212-053-5
سرشناسه	: امامی، محمد، ۱۳۲۷ -
عنوان و نام پدیدآور	: درآمدی بر بنیادهای حقوق اساسی و نظام‌های سیاسی / محمد امامی، سیدنصرالله موسوی‌مدرس.
وضعیت ویراست	: ویراست ۲.
مشخصات نشر	: تهران : نشر میزان، ۱۳۹۸.
مشخصات ظاهری	: ۴۴۸ ص.
وضعیت فهرست نویسی	: فیبا
فروست	: علوم اجتماعی؛ ۱۲۴۴.
یادداشت	: چاپ دوم.
موضوع	: حقوق اساسی
موضوع	: Constitutional law
موضوع	: علوم سیاسی
موضوع	: Political science
رده بندی دیویی	: ۳۴۲
رده بندی کنگره	: K۱۶۵۳۹۸۳۱۳۹۸۴۸الف/
شناسه افزوده	: موسوی مدرس، سیدنصرالله، ۱۳۴۵ -
شماره کتابشناسی ملی	: ۵۶۴۲۸۴۳

۱۲۴۴

درآمدی بر بنیادهای حقوق اساسی و نظام‌های سیاسی

دکتر محمد امامی سیدنصرالله موسوی

شابک: ۵-۵۳-۰۲۱۲-۶۲۲-۹۷۸

چاپ دوم: بهار ۱۳۹۸

ویراست دوم با اصلاحات کامل

نشر میزان

فهرست مطالب

مقدمه ۱۳

بخش نخست - بنیادهای حقوق اساسی

فصل نخست - تبیین مفهوم و ماهیت حقوق اساسی ۱۸

درآمد ۱۸

گفتار نخست - تعریف حقوق، خاستگاه و ضمانت اجرا ۱۸

بند اول - تعریف حقوق ۱۸

بند دوم - خاستگاه حقوق ۱۹

بند سوم - ضمانت اجرا ۲۰

گفتار دوم - جایگاه حقوق عمومی در شاخه‌های علم حقوق ۲۱

بند اول - مبنای تفکیک حقوق ۲۱

بند دوم - مفهوم و گستره‌ی حقوق عمومی ۲۳

بند سوم - تقدم حقوق خصوصی یا عمومی؟ ۲۵

بند چهارم - نتیجه بحث ۲۷

گفتار دوم - جایگاه حقوق اساسی ۲۸

بند اول - فلسفه وجودی حقوق اساسی ۲۸

بند دوم - رابطه حقوق اساسی و قانون اساسی ۳۰

بند سوم - موضوعات حقوق اساسی و ویژگی‌های آن‌ها ۳۵

الف - قدرت عمومی و تعدیل آن ۳۵

ب - تحول مفهوم قدرت عمومی در حقوق اساسی ۳۶

۶ □ درآمدی بر بنیادهای حقوق اساسی و نظام‌های سیاسی

- ج - موضوع اصلی حقوق اساسی ۳۷
- بند چهارم - رابطه‌ی حقوق اساسی با سیاست ۴۱
- الف - موضوع علوم سیاسی ۴۱
- ب - ارتباط حقوق اساسی با علوم سیاسی ۴۳
- ج - اهمیت فرد و اجتماع در حقوق اساسی ۴۴
-
- فصل دوم - توصیف دولت - کشور (STATE) ۴۵**
- گفتار نخست - نظریات مربوط به پیدایش دولت ۴۶
- بند اول - تکثر دیدگاه‌ها در خصوص مقوله دولت ۴۶
- بند دوم - کاربردهای مختلف این اصطلاح ۴۷
- بند سوم - توصیف‌های غیر حقوقی دولت ۴۸
- الف - نظریه‌ی فطری یا طبیعی پیدایش دولت ۴۸
- ب - نظریه‌ی الهی بودن دولت کشور ۵۰
- ج - نظریه‌ی تکامل دولت (نظریه اجتماعی) ۵۲
- د - نظریه‌ی نزاع و غلبه برای تشکیل دولت ۵۴
- هـ - نظریه‌ی اقتصادی دولت ۵۷
- بند چهارم - نظریه‌های حقوقی دولت ۵۹
- الف - نظریه‌ی توماس هابز (۱۶۷۹-۱۵۸۸) ۶۰
- ب - دیدگاه ژان ژاک روسو (۱۷۷۸-۱۷۱۲) ۶۳
- ج - دیدگاه جان لاک (۱۶۳۲-۱۷۰۴) ۶۶
- بند پنجم - نتایج نهایی نظریات درباره دولت ۶۸
- گفتار دوم - عناصر تشکیل دهنده‌ی دولت کشور ۷۴
- بند اول - قلمرو (عامل ارضی) و آثار مترتب بر آن ۷۷
- بند دوم - جمعیت (عامل انسانی) ۷۸
- بند سوم - حاکمیت (عامل سیاسی) ۸۰
- الف - توصیف چیستی حاکمیت ۸۱
- ب - مراحل تکوین حاکمیت ۸۶

فهرست مطالب □ ۷

ج - نهادینگی حاکمیت	۹۰
د- اجرای حاکمیت	۹۱
هـ - ویژگی‌های حاکمیت	۹۳
گفتار سوم - تحلیل شخصیت حقوقی دولت	۱۰۲
بند اول - ماهیت دولت	۱۰۲
بند دوم - شخصیت حقوقی دولت کشور و آثار آن	۱۰۷
بند سوم - نحوه‌ی اعمال حاکمیت دولت کشور	۱۱۰
گفتار چهارم - اشکال دولت کشور (the forms of the stats)	۱۲۶
بنداول - توصیف حقوقی شکل دولت کشور	۱۲۶
بند دوم - انواع ساخت دولت کشور	۱۲۸
الف - دولت ساده (بسیط)	۱۲۸
ب - دولت مرکب	۱۳۰
فصل سوم - تحلیل رسالت، جایگاه و کارکرد شعب حکومت	۱۳۶
گفتار نخست - شعبه‌ی تقنین سابقه و رسالت آن (legislative branch)	۱۳۶
بند اول - سابقه تاریخی	۱۳۶
بند دوم - توصیف جایگاه شعبه تقنینی حکومت	۱۳۹
الف - جایگاه مجلس موسسان (constituante)	۱۴۰
ب - جایگاه پارلمان	۱۴۲
بند سوم - حدود و ثغور شعبه‌ی تقنینی حکومت	۱۴۷
الف - حوزه عملکرد شاکله تقنین	۱۴۷
ب - محدودیت‌های شعبه تقنین حکومت (در قوانین اساسی)	۱۵۰
ج - محدودیت‌های شعبه تقنین حکومت (در قوانین عادی)	۱۵۲
بند چهارم - ساختار و اختیارات نهاد تقنینی (مجالس قانونگذاری)	۱۵۵
الف - انواع مجالس قانونگذاری	۱۵۵
ب - انواع مجلس دوم	۱۵۶
۱- مجلس دوم سیاسی (سنای آرستیوکراتیک، اشرافی)	۱۵۶

۸ □ درآمدی بر بنیادهای حقوق اساسی و نظام‌های سیاسی

- ۱۵۷..... ۲- سنای انتخاباتی
- ج - اقتدار و اختیارات مجلس ۱۵۸.....
- ۱- اقتدار مالی ۱۵۸.....
- ۲ - قدرت کنترل‌گر مجلس ۱۵۹.....
- گفتار دوم - تحلیل رسالت، جایگاه و کارکرد شعبه‌ی اجرایی حکومت ۱۶۰.....
- بند اول - تحلیل ماهوی شعبه‌ی اجرایی حکومت (Executive power) ۱۶۰.....
- بند دوم - توصیف جایگاه شعبه‌ی اجرایی حکومت ۱۶۵.....
- بند سوم - حدود و ثغور عملکرد شعبه‌ی اجرایی حکومت ۱۶۹.....
- گفتار سوم - تحلیل رسالت، جایگاه و کارکرد شعبه‌ی قضایی حکومت (Judiciary branch) ۱۷۵.....
- بند اول - توصیف جایگاه شعبه‌ی قضایی حکومت ۱۸۰.....
- بند دوم - حدود و ثغور کارکرد شعبه‌ی قضایی حکومت ۱۸۶.....
- الف - نقش شعبه قضایی حکومت (وظایف و صلاحیت‌ها) ۱۸۶.....
- ب - استقلال عمل شعبه‌ی قضایی حکومت ۱۸۹.....
- ج - شیوه‌گزینش قضات ۱۹۱.....
- ۱- قضات انتخابی ۱۹۱.....
- ۲- قضات انتصابی ۱۹۲.....
- بند سوم - صلاحیت سیاسی شعبه‌ی قضایی حکومت ۱۹۳.....
- الف- اختیارات شعبه قضایی نسبت به تصمیمات شعبه‌ی مجریه‌ی حکومت ۱۹۳.....
- ب - اختیارات شعبه‌ی قضایی نسبت به شعبه‌ی تقنینی حکومت ۱۹۴.....

بخش دوم - اساسی تطبیقی: نظام‌های سیاسی

- فصل اول - طبقه‌بندی نظام‌های سیاسی ۱۹۸.....
- گفتار نخست - تبیین و تمییز «نظام سیاسی» از مفاهیم مشابه ۱۹۸.....
- بند اول - تمایز «حکومت»، «نظام سیاسی» و «رژیم سیاسی» ۱۹۸.....

فهرست مطالب □ ۹

بند دوم - نمودار بافت و عناصر مفاهیم مرتبط با حاکمیت، نظام سیاسی، حکومت و موارد مرتبط دیگر.....	۲۰۴
گفتار دوم - ملاک‌های طبقه‌بندی رژیم‌های سیاسی.....	۲۰۸
بند اول - نگاه سستی به طبقه‌بندی رژیم‌های سیاسی.....	۲۱۰
بند دوم - طبقه‌بندی نوین رژیم‌های سیاسی از منظر حقوقی.....	۲۱۴
الف - نظام‌های سیاسی غیر مردم سالار (استبدادی، دیکتاتوری، پادشاهی مطلق).....	۲۱۵
ب - نظام‌های سیاسی مردم سالار (دموکراسی محور).....	۲۱۵
ج - پیشنهاد جدید در نام‌گذاری حکومت‌های مردم سالار.....	۲۱۷
بند سوم - طبقه‌بندی نظام‌های حکومتی از جهت خاستگاه سیاسی (احزاب).....	۲۲۴
۱- نظام‌های دو حزبی.....	۲۲۷
۲- نظام‌های چند حزبی.....	۲۲۸
۳- نظام‌های تک حزبی.....	۲۲۹

فصل دوم - نظام‌های شاخص سیاسی.....	۲۳۱
گفتار نخست - نظام جمهوری ریاستی - پارلمانی.....	۲۳۱
بند اول - توصیف شاکل حکومتی ایالات متحده آمریکا.....	۲۳۴
الف - نحوه‌ی شکل‌گیری نهادهای سیاسی (تاریخچه سیاسی).....	۲۳۴
۱ - روند استقلال ایالات مستعمره‌ی انگلستان:.....	۲۳۶
۲- عناصر شکل دهنده این نظام.....	۲۳۸
۱-۲- قانون اساسی ایالات متحده‌ی آمریکا.....	۲۳۸
۳ - ساختار فدرالیسم در ایالات متحده‌ی آمریکا.....	۲۴۰
بند دوم - نهادهای سیاسی ایالات متحده‌ی آمریکا.....	۲۴۱
الف - کنگره در نظام حکومتی ایالات متحده.....	۲۴۱
۱- ساختار شکلی کنگره.....	۲۴۱
۲ - ویژگی‌های ماهوی کنگره (صلاحیت‌ها و طرز کار).....	۲۴۲
ب - نهاد ریاست جمهوری.....	۲۵۷

۱۰ □ درآمدی بر بنیادهای حقوق اساسی و نظام‌های سیاسی

- ۱ - نحوه‌ی انتخاب رئیس جمهوری در ایالات متحده‌ی آمریکا ۲۵۷
- ۲ - صلاحیت‌های رئیس‌جمهور در ایالات متحده‌ی آمریکا ۲۶۰
- ۳ - روابط بین رییس‌جمهور و کنگره ۲۶۴
- ۴ - تأثیرات کنگره بر نهاد ریاست جمهوری ۲۶۸
- ج - نهاد قضاوت در ایالات متحده‌ی آمریکا ۲۷۰
- د - نقش و جایگاه ایالت‌ها در اداره‌ی امور ایالات متحده‌ی آمریکا ۲۷۶
- گفتار دوم - رژیم سیاسی جمهوری نیمه ریاستی - پارلمانی (جمهوری فرانسه) ۲۸۴
- بند اول - تاریخچه تحولات ۲۸۵
- بند دوم - نهادهای جمهوری پنجم ۲۹۰
- الف - نهاد ریاست جمهوری ۲۹۰
- ۱ - اختیارات رئیس‌جمهور ۲۹۱
- ۲ - مسئولیت سیاسی ۳۰۲
- ب- نهاد نخست وزیری ۳۰۵
- ۱- وظایف نخست وزیر در جمهوری فرانسه: ۳۰۷
- ۲- جایگاه کابینه ۳۱۱
- بند سوم - پارلمان، نقش و جایگاه آن در جمهوری فرانسه ۳۱۲
- الف - سابقه و تاریخچه پارلمان ۳۱۲
- ب- ساختار پارلمان ۳۱۳
- ج- تقابل نقش و جایگاه پارلمان و دولت ۳۱۵
- ۱ - حوزه‌ی قوانین در معنای خاص «قانون» ۳۱۸
- ۲ - حوزه‌ی قوانین در معنای عام «مقررات» ۳۲۱
- د - کار ویژگی نهاد پارلمان در قبال دولت ۳۲۱
- ه- آیین کار پارلمان: ۳۲۶
- و - مسئولیت دولت در قبال پارلمان ۳۲۸
- ز- آیین همه پرسی ۳۳۱
- بند چهارم - نظام قضایی در جمهوری فرانسه ۳۳۷
- الف - ساختار ۳۳۷

فهرست مطالب □ ۱۱

۳۳۸.....	ب - صلاحیت‌ها.....
۳۴۱.....	ج - استقلال شعبه‌ی قضایی.....
۳۴۳.....	بند پنجم - نهادهای تخصصی در جمهوری فرانسه.....
۳۴۴.....	الف- شورای دولتی فرانسه.....
۳۴۵.....	ب - شورای قانون اساسی.....
۳۴۶.....	۱ - اختیارات سیاسی شورا.....
۳۴۷.....	۲ - اختیارات حقوقی شورا.....
۳۵۳.....	ج - شورای اقتصادی و اجتماعی.....
۳۵۵.....	گفتار سوم - نظام سیاسی جمهوری پارلمانی - پادشاهی (بریتانیا).....
۳۵۵.....	بند اول - معرفی اجمالی.....
۳۵۵.....	بند اول - تاریخچه‌ی پیدایش و عناصر پارلمانتاریسم (جمهوری پارلمانی، پادشاهی).....
۳۵۹.....	الف - چهارچوب جامعه شناختی.....
۳۶۰.....	ب - ظهور مسئولیت سیاسی.....
۳۶۱.....	ج - عنصر اجتماعی (طبقه سیاسی).....
۳۶۲.....	۱ - نمایندگی نیروهای سیاسی.....
۳۶۲.....	۲ - عنصر اقتصادی.....
۳۶۴.....	۳ - عنصر ایدئولوژی.....
۳۶۷.....	بند دوم - جایگاه و رابطه‌ی نهادهای سیاسی.....
۳۶۷.....	الف - ساختار نهادهای سیاسی.....
۳۶۹.....	ب - ایرادات کارکرد سامانه‌ی پارلمانتاریسم.....
۳۷۰.....	بند سوم - ساختار حکومت پارلمانتاریسم در بریتانیا.....
۳۷۱.....	الف - مقام سلطنت.....
۳۷۷.....	۱- جایگاه پارلمان در نظام سیاسی بریتانیا.....
۳۷۷.....	۱- ۱ تاریخچه و مبانی پیدایش پارلمان.....
۳۸۰.....	۲-۱ - مجالس در پارلمان انگلستان.....
۳۸۰.....	- مجلس عوام.....

۱۲ □ درآمدی بر بنیادهای حقوق اساسی و نظام‌های سیاسی

- ۳۸۳..... - مجلس لردها.....
- ۳۸۴..... - سازمان مجلس لردان.....
- ۳۸۹..... - روابط پارلمان با حکومت.....
- ۳۹۰..... - بند چهارم - سازمان شعبه‌ی اجرایی حکومت در بریتانیا.....
- ۳۹۰..... الف - ساختار کابینه.....
- ۳۹۲..... ب - جایگاه کابینه در نظام حکومتی بریتانیا.....
- ۳۹۳..... ج - ترکیب کابینه.....
- ۳۹۴..... د- اولویت‌ها و اختیارات نخست وزیر.....
- ۳۹۸..... هـ - اختیارات کابینه.....
- ۴۰۱..... گفتار چهارم- رژیم سیاسی جمهوری پارلمانی فدرال.....
- ۴۰۱..... جمهوری فدرال آلمان.....
- ۴۰۱..... بند اول - سابقه و تاریخچه.....
- ۴۰۷..... بند دوم - ساختار رژیم سیاسی آلمان.....
- ۴۱۱..... بند سوم- هندسه فدرالیسم در جمهوری آلمان.....
- ۴۱۶..... الف- پارلمان.....
- ۴۲۴..... ب- نهاد ریاست جمهوری.....
- ۴۳۰..... ج- نهاد صدراعظم و کابینه.....
- ۴۳۵..... د- دادگاه قانون اساسی.....

- ۴۴۱..... فهرست منابع و مأخذ.....
- ۴۴۱..... الف - فارسی.....
- ۴۴۴..... ب - منابع انگلیسی و فرانسه.....